

Pismo to od końca II wieku chrześcijańska tradycja uznawała za adresowane do Efezjan. Jednak współcześni interpretatorzy napotykają wiele zagadek, m.in. co do autora, adresatów, okoliczności napisania listu oraz jego autentyczności. Na wiele pytań na razie nie ma rozstrzygających odpowiedzi.

Kiedy i do kogo

Współcześni specjaliści są zgodni, że pismo nie mogło być skierowane tylko do chrześcijan zamieszkałych w Efezie. List do Efezjan jest zbliżony bardziej do traktatu liturgicznego albo do kazania niż do listu. Mógł to być rodzaj pisma okólnego przeznaczonego dla kilku Kościołów w rzymskiej prowincji na terenach Azji, wśród których Efez (dzisiejsza zachodnia Turcja) odgrywał ważną rolę. Miasto to było za czasów Pawła stolicą prowincji Azji. Z Dziejów Apostolskich dowiadujemy się, że św. Paweł prze-

bywał w Efezie dwukrotnie: po raz pierwszy krótko podczas drugiej podróży misyjnej (Dz 18,19nn), a przez trzy lata w czasie ostatniej wyprawy apostołskiej (Dz 19,1.8.10; 20,1).

Badania wskazują, że w Liście do Efezjan zostały wykorzystane fragmenty Listu do Kolosan (np. Ef 3,2 por. Kol 1,25; Ef 4,22–24 por. Kol 3,9–10). Zwraca się także uwagę na wypracowaną doktrynę o Kościele jako Ciele Mistycznym Chrystusa. Cechy te pozwalają przesunąć datację listu na koniec I wieku. W tym wypadku trzeba by także kwestionować Pawłowe autorstwo.

Niektórzy uznają pismo za zaginiony list do Laodycejczyków, o którym mówi się w Kol 4,16. Problem ten można rozwiązać, przyjmując, że mamy do czynienia z pismem okólnym o charakterze apostołskim skierowanym do trzech Kościołów w dolinie Likosu. Listy czytano w sąsiednich gminach, co było w Kościele powszechną praktyką.

Gdy list był odczytywany w danej gminie, adresata wymieniał lektor, zatem w adresie nie mogło być żadnej nazwy. Jedyne na zewnętrznej stronie odpisu zwoju papirusowego dodawano pierwotnie nazwę miejscowości, do której list miał być akurat wysłany. Z biegiem czasu kopiści przenieśli dopisek „w Efezie” ze zwoju odpisanego specjalnie dla mieszkańców tej metropolii, umieszczając go w ramach adresu. To wyjaśniałoby, dlaczego Paweł pominął wszelkie odniesienia do osób i problemów, zajął się natomiast kwestią śmierci Chrystusa na krzyżu.

Żyjący z Chrystusem i w Chrystusie

Porównując List do Efezjan z innymi Listami Pawłowymi, łatwo zauważyć, że poza brakiem odniesień do spraw określonej wspólnoty nie ma też w nim żadnych konkretów z życia pierwotnego Kościoła przedkładanych Pawłowi w formie problemów do

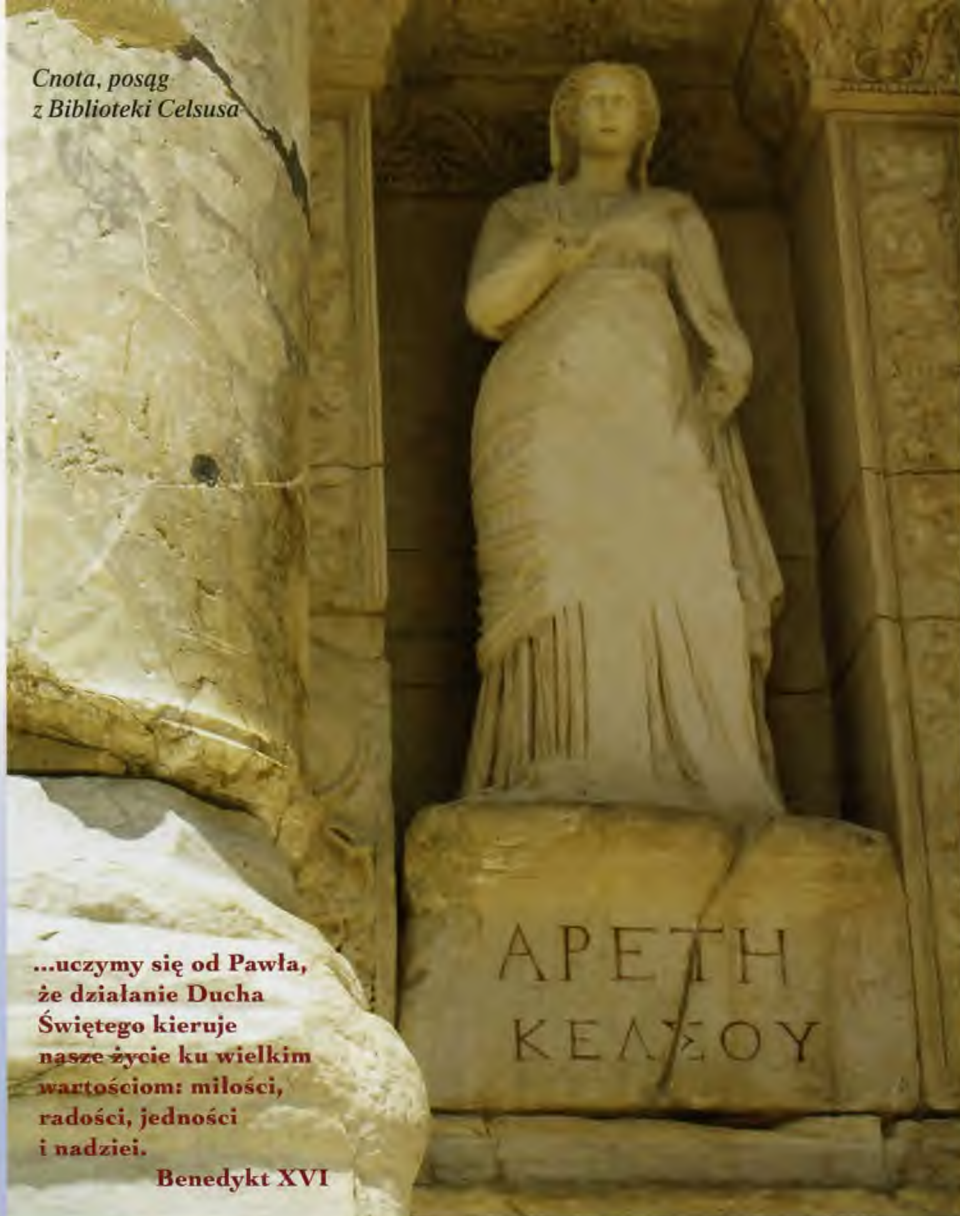

DO WIERNYCH W CHRYSZTUSIE JEZUSIE

**Iwona
Zielonka**

Cnota, posąg
z Biblioteki Celsusa

...uczmy się od Pawła,
że działanie Ducha
Świętego kieruje
nasze życie ku wielkim
wartościom: miłości,
radości, jedności
i nadziei.

Benedykt XVI

Efezjanie oddawali kult licznym bogom,
zwłaszcza Artemidzie

Fot. Anna Kuśmirek

rozwiązania, zaznacza się natomiast pewien dystans pomiędzy Apostołem a wspólnotą. Paweł pisze, że zna wiarę Kościoła tylko ze słyszenia – a przecież w Efezie długo przebywał. Wydaje się, że ani adresaci listu nie znają Pawła (3,2–4), ani Paweł nie zna ich osobiście (1,15; 4,21).

List rozpoczyna pozdrowienie: *Paweł, z woli Bożej apostoł Chrystusa Jezusa – do świętych, którzy są [w Efezie], i do wiernych w Chrystusie Jezusie* (1,1). Adresaci pisma zostali określani dwoma tytułami: *święci* – to termin z Nowego Testamentu (wskazuje na uprzedni wybór Boży – powołanie do świętości) i *wierni* (ten termin wskazuje na odpowiedź ludzi na łaskę wybrania, którą jest wiara i wierność). W Liście do Efezjan słowo „święci” występuje dość często. W Nowym Testamencie użyto go 61 razy, a w samych Listach Pawła występuje aż 39 razy (np. Ap 14,12; 1 Kor 1,2; Ef 4,12; 5,3; Kol 1,26).

Wspólnota składała się z nawróconych na chrześcijaństwo pogan, którym św. Paweł głosił Ewangelię podczas podróży, oraz Żydów, gdyż wszyscy są współżywieni w Chrystusie. Ef 2,1–10 bardzo przypomina główne myśli Listu do Rzymian 1–7 o powszechnej

niewoli grzechu i wynikającej z tego potrzeby odkupienia Żydów i pogan. Autor zwraca się „wy” (1,13) do nawróconych pogan oznaczonych *pieczęcią*, jak w Ef 4,30 (por. 2 Kor 1,22), czyniąc aluzję do obrzędu chrztu, a więc do chrześcijan wielu różnych Kościołów: *świętych i wierzących w Chrystusa Jezusa* w ogóle. W liście tym jest podkreślona nie doskonałość moralna, ale wierność Jezusowi. Święty to grzesznik zbawiony dzięki łasce Bożej, który jest w Chrystusie Jezusie już w tym świecie oraz będzie w tym, który ma nadejść. Wiara w Chrystusa stanowi o tożsamości adresatów jako świętych, wybranych i oddzielonych jako lud Boży.

Nauka o Kościele

Okazją do napisania listu było rozpoznanie się we wspólnotach małoazjatyckich kultu aniołów i duchów, który podważał absolutną pozycję Chrystusa. Autor podkreśla, że tylko Jezus jest Panem całego wszechświata oraz głową Kościoła, który jest Jego ciałem. Potrzebą apostołską było więc ostre przeciwstawienie się początkom gnozy. W Liście do Efezjan nie mówi się o problemach doktrynalnych i społecznych, ale o Kościele, oraz o tym, jak żyć w łączności z Chrystusem. Teologia Kościoła św. Pawła osiąga w tym Liście szczyt. Jest to swoisty testament duchowy zostawiony przez Pawła całemu Kościołowi, wielka medytacja na temat głównych prawd chrześcijaństwa, jedna wielka pieśń pochwalna wyśpiewana na cześć Chrystusa i ludzi w Niego wierzących.

Fot. Anna Kuśmirek

Fresk z Bazyliki św. Pawła za Murami
w Rzymie – Pożegnanie Pawła przez
starszych w Efezie

Fot. Ks. Piotr Niedziela SAC